

Knjiga konferencije

Conference book

**Dokumentacija i dokumentiranje –
od *Reggio* inspiracije do alata istraživanja i razvoja vlastite prakse**

**Documentation and documenting –
from *Reggio* inspiration to research tools and development of one's own
practice**

21. studenoga 2020. godine

Urednica: Edita Slunjski

Ennea.d.o.o.

IMPRESUM

Knjiga konferencije (vol 1) Dokumentacija i dokumentiranje – od Reggio inspiracije do alata istraživanja i razvoja vlastite prakse

1.dio

2.dio

3.dio

Urednica: Edita Slunjski

Conference book (vol 1) Documentation and documenting – from Reggio inspiration to research tools and development of one's own practice

Part 1.

Part 2.

Part 3.

Editor: Edita Slunjski

Nakladnik: *Ennea d.o.o.*

Varaždin, 2020.

URL: www.ennea.hr

Datum održavanja konferencije: 21. studenoga 2020. godine

Mjesto održavanja konferencije: online

Organizator konferencije: Ennea d.o.o.

Sjedište: Trg Kratka 2, 42 000 Varaždin

Organizacijski i programski odbor:

Prof.dr.sc. Edita Slunjski

Prof.dr.sc. Saša Milić

Prof.dr.sc. Živka Krnjaja

Dr.sc. Ida Somolanji Tokić

Iva Debeljak, mag.paed.

ISBN 978-953-49304-0-3

**Uz potporu Predsjednika Republike Hrvatske
gospodina Zorana Milanovića**

**With the support from the President of the
Republic of Croatia Zoran Milanović**

organizira

međunarodnu znanstveno-stručnu online
konferenciju

organizes

the international scientific professional virtual conference

**Dokumentacija i dokumentiranje –
od *Reggio* inspiracije do alata istraživanja i razvoja vlastite prakse**

**Documentation and documenting –
from *Reggio* inspiration to research tools and development
of one's own practice**

21. studenoga 2020. godine

Vrijeme za pripremu...

Time to prepare...

Glazba

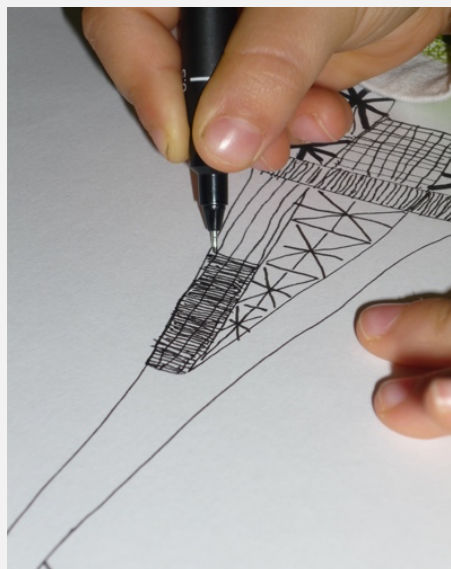
Music by

Leopold Stašić, violina
Tomislav Parmać, klavir
Matej Predojević Petrić, tenor

Tehnička i IT podrška:

Ozren Đurić

Organizacijski i programski odbor:

Prof.dr.sc. Edita Slunjski

Prof.dr.sc. Saša Milić

Prof.dr.sc. Živka Krnjaja

Dr.sc. Ida Somolanji Tokić

Iva Debeljak, mag.paed.

1.DIO

Vrijeme za (novi) početak... Time for a (new) beginning...

Otvaranje konferencije Opening ceremony

Prof.dr.sc. Edita Slunjski

Ennea – Međunarodna profesionalna interdisciplinarna zajednica učenja
stručnjaka u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju

Ennea - Professional interdisciplinary learning community in early and
preschool education

Uvodne riječi

Veliku zahvalnost iskazujem plenarnim predavačima, dr.sc. **Janu Peetersu**, dr.sc. **Nimi Sharmahd**, dr.sc. **Federici Taddei**, prof.dr.sc. **Antoniji Balić**, prof.dr.sc. **Živki Krnjaji**, **Ivi Debeljak** i **Marini Lančić**, na sudjelovanju, inspirativnim predavanjima i kolegijalnoj podršci.

Posebnu zahvalnost iskazujem uvaženom prof. emeritusu **Peteru Mossu**, koji nam je učinio iznimnu čast svojim pristankom da otvori konferenciju, što smo protumačili kao izraziti znak podrške u našem daljnjem radu te potvrdu da su veliki znanstvenici uglavnom i veliki ljudi: inspirativni, dostupni i krajnje podržavajući.

Zahvaljujem predsjedniku Republike Hrvatske, gospodinu **Zoranu Milanoviću** na pružanju podrške Konferenciji.

Zahvaljujem voditeljicama sesija, **Sanji Mušan**, **Editi Tošić**, **Gordana Lawanyi**, dr.sc. **Idi Somolanji Tokić** i **Antoniji Vukašinović** te svim izlagačima i sudionicima rasprava.

Od srca zahvaljujem svim sudionicima predavljanja knjige *Pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i odraslih kao alat razvoja kurikulumu*, piscu predgovora prof. emeritusu **Peteru Mossu**, recenzentima dr.sc. **Janu Peetersu**, prof.dr.sc. **Jasni Krstović** i prof.dr.sc. **Saši Miliću**.

Također zahvaljujem suautoricama poglavlja, dr.sc. **Idi Somolanji Tokić**, **Ivi Debeljak** i **Aniti Malašić**.

Zahvaljujem talentiranim glazbenicima **Leopoldu Stašiću**, **Tomislavu Parmaču** i **Mateju Predojeviću Petriću** na sudjelovanju i divnim glazbenim trenutcima.

Svim sudionicima iz Republike Hrvatske i inozemstva, iskreno zahvaljujem na interesu i sudjelovanju!

Nadam se da će Konferencija potaknuti neka nova promišljanja, otvoriti prostor za neka nova povezivanja i svima osnažiti motivaciju u ovim, veoma zahtjevnim vremenima.

Edita Slunjski

Vrijeme za slušanje...

Time to listen...

Uvodna izlaganja Introductory keynote session

Prof. emeritus Peter Moss

UCL Institute of Education
University College London

Dr.sc. Jan Peeters

Centre for Innovation in the Early
Years, Ghent University, Belgium

*Dokumentacija u kompetentnom sustavu ranog i
predškolskog odgoja i
obrazovanja*

Documentation in a competent ECEC system

Dr.sc. Nima Sharmahd

Centre for Innovation in the Early Years,
Belgium

*I „sitnice“ su važne: dokumentiranje
iskustava djece u vrtiću u Italiji*

*Valuing 'small things': documenting children's
experiences in Italian ECEC centers'*

Dr.sc. Federica Taddei

Responsabile U.O.C. Servizi Educativi e
Amministrativi Strumentali Servizio Educazione e
Istruzione, Pistoia, Italija

Dokumentacija: prozor i ogledalo vrtića

*Documentation: A window into and a mirror
of the preschool*

Prof.dr.sc. Živka Krnjaja

Filozofski fakultet Sveučilišta u Beogradu

Zašto dokumentiramo kroz priče?

Why do we document through stories?

Prof.dr.sc. Antonija Balić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Video esej kao mogućnosti dokumentiranja i prikaza prakse

Video essay as a means of documenting and presenting practice

Iva Debeljak, prof.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Pedagoška praksa fokusirana na razumijevanje perspektive djece

Pedagogical Practice Focused on Understanding the Perspective of Children

Prof.dr.sc. Edita Slunjski

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Marina Lančić

Dječji vrtić Ivančice, Ivanec

Dokumentiranje i razvoj participativne prakse u projektima s djecom

Pedagogical documentation as support to the development of participatory practice

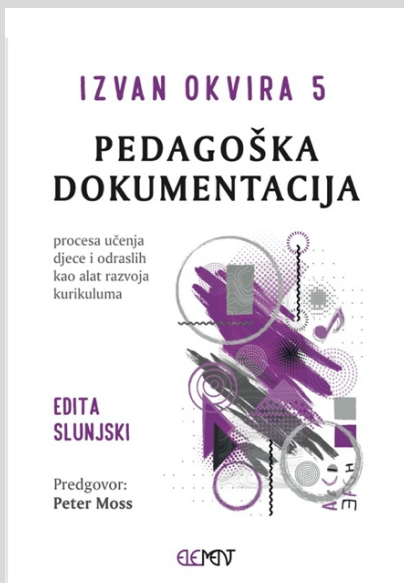
2.DIO

Predstavljanje znanstvene monografije
Presentation of the scientific monograph

***Pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i
odraslih kao alat razvoja kurikuluma***

***Pedagogical documentation of the learning process
in children and adults as a tool for curriculum development***

Element, 2020.

Pisac predgovora - Foreword:
Prof. emeritus Peter Moss

Recenzenti - Reviewers:
Dr.sc. Jan Peeters
Prof.dr.sc. Jasna Krstović
Prof.dr.sc. Saša Milić

*Suautorice poglavlja - Co-authors of
chapters:*
Dr.sc. Ida Somolanji Tokić
Iva Debeljak, mag.paed.
Anita Malašić, mag.paed.

Autorica - Author:
Prof.dr.sc. Edita Slunjski

3.DIO

Vrijeme za raspravu...

Time to discuss...

Rad po skupinama u okviru tematskih cjelina:

A. Dokumentacija kao sredstvo razumijevanja djece i razvoja kurikuluma
Voditeljice: **Sanja Mušan, prof., Edita Tošić**

B. Dokumentacija kao alat profesionalnog razvoja odgajatelja
Voditeljica: **Gordana Lawanya**

C. Dokumentacija u funkciji osnaživanja partnerstva s roditeljima i zajednicom
Voditeljice: **dr.sc. Ida Somolanji Tokić i Antonija Vukašinović,**
mag.praesc.edu

Work in groups within thematic units:

A. Documentation as a means of understanding children and curriculum development
Sanja Mušan, prof., and Edita Tošić

B. Documentation as a tool for preschool teachers' professional development
Gordana Lawanya

C. Documentation in the function of strengthening partnerships with parents and the community
Ida Somolanji Tokić, PhD. and Antonija Vukašinović, mag.praesc.edu

Sažeci prikazanih prezentacija u tematskih cjelinama:

Prof.dr.sc. Jasmina Bećirović-Karabegović

bjasmina@outlook.com

Pedagoški fakultet Univerzitet u Sarajevu

Pedagoška dokumentacija u svjetlu kurikularne reforme

Pedagogical documentation in view of the curricular reform

(tematska cjelina A)

Sažetak

Kurikularna reforma u Kantonu Sarajevo započeta prije četiri godine sa ciljem suštinske promjene paradigme odgoja i obrazovanja u skladu sa humanističkom razvojnom koncepcijom na različitim nivoima obrazovanja (od predškolskog do srednjoškolskog), još je uvijek u početnoj fazi. Premda je u posljednjoj godini evidentan intenzivniji rad na izradi predmetnih kurikuluma pa tako i kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, biće potrebno još mnogo vremena da on zaživi. Trenutno aktualni prvi nivo – nivo dokumenta, koji se bazira na jedinstvenim standardima koji su dati u Zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa (ZJNPP) zasnovanih na ishodima učenja, je u fazi završne izrade. Kurikulum se sastoji od opisa u kojem se definiraju osnovne postavke savremenog predškolskog kurikuluma, ciljeva na osnovu kojih je definirana oblasna struktura, iz kojih proizlaze ishodi razvoja i učenja, a potom i indikatori i preporuke za odgajatelje. Sastavni dio kurikuluma su i smjernice o učenju i poučavanju, organizaciji prostora, partnerstvu sa porodicom i lokalnom zajednicom te vrednovanju dječijih postignuća. Međutim drugi nivo- nivo odgojno-obrazovne prakse tj. pilotiranje kurikuluma i edukacije odgajatelja je nešto što tek predstoji.

Uzimajući sve u obzir, pitanje dokumentiranja i vođenja pedagoške i ostale dokumentacije je izazov koji nas, također, očekuje. Kurikularna reforma sa sobom donosi promjene koje će zahtijevati znatno drugačiji pristup dokumentiranju nego dosada. Zato je neophodan kontinuiran i paralelni rad na implementaciji kurikuluma i izmjeni postojeće dokumentacije ukoliko nam je cilj da dokumentacija bude sredstvo praćenja, vrednovanja i unaprjeđenja kvalitete kako samog „kantonalnog“ kurikuluma tako i izvedbenog kurikuluma, ali i cjelokupne odgojno-obrazovne prakse.

Sa intencijom da se dobije svojevrsna baza podataka o postojećoj pedagoškoj dokumentaciji, provedeno je istraživanje u predškolskim ustanovama u Sarajevu o mjestu i ulozi dokumentacije u odgojno-obrazovnom procesu i mišljenu odgajatelja (N=130) o njenoj svrsishodnosti. Prikazat ćemo samo neke rezultate koji najbolje oslikavaju trenutno stanje u praksi. Dobiveni rezultati su pokazali sve manjkavosti sadašnjeg dokumentiranja koje se shvata vrlo usko i nefunkcionalno. Pitanja u fokus grupi, anketi i skali stavova za odgajatelje postavljena su u cilju dobijanja odgovora da li postojeća dokumentacija pomaže

odgajatelju u procesu planiranja, da li pruža podatke o napredovanju djece i koja je njena funkcija u procesu samoevaluacije odgajatelja.

Na skali stavova posebno se izdvaja nekoliko rezultata koji su najbolji pokazatelji uloge dokumentacije u sadašnjoj predškolskoj praksi. Naime, najveći broj odgajatelja (58%) nije siguran da li kvalitet njihovog rada zavisi od stalnog praćenja djece i dokumentovanja tog praćenja, dok 20% ispitanika se ne slaže sa tvrdnjom da je praćenje djece i vođenje dokumentacije jedan od temelja kvalitetnog rada. Bez povratne informacije o tome kako se ono što smo planirali i što činimo odrazilo na djecu, nema profesionalnog odgojno-obrazovnog rada sa predškolskom djecom nego se taj rad svodi na improvizaciju i formalizam. U prilog ovome, govori i rezultat da samo 24% ispitanika smatra da mu vođenje i analiza pedagoške dokumentacije pomaže u njihovom svakodnevnom radu i čine ih sigurnijim, dok se većina (60%) djelomično slaže sa tim tvrdnjama.

Posebno je alarmantan rezultat koji pokazuje da većina odgajatelja (74%) smatra vođenje pedagoške dokumentacije gubljenjem vremena koje bi se trebalo iskoristiti za konkretniji rad sa djecom, dok se 24% djelomično slažu. Ovaj rezultat je alarm za buduće reformske korake i pokazatelj da se vrlo ozbiljno mora pristupiti osvještavanju odgajatelja o značaju i važnosti vođenja pedagoške dokumentacije kako za njihov rad i profesionalni razvoj, tako i za dobrobit djece.

Također, važno je istaknuti da su odgajatelji, kroz fokus grupu, vrlo jasno iskazali percepciju sebe kao administrativne radnike, dok na dnevnik gledaju samo kao sredstvo eksterne evaluacije i izvor stresa.

Kako dokumentirate svoj rad?

- *Svakodnevno pišemo iste stvari dvaput – u svesku i u dnevnik.*
- *Mi smo praktičari, radije ću odraditi puno više sa djecom nego pisati. Ja znam da treba upisati, ali ponavljanje jednog te istog smatram gubljenje vremena za igru sa djecom*
- *Sve je vrlo stresno. Prepravljati u dnevniku se ne smije, šta je napisano to treba tako da stoji, jer bi inspekcija to uzela kao zamjerku*
- *Odgajatelj je postao administrativni radnik*

Sadašnju dokumentaciju (u Kantonu Sarajevo) čini Dnevnik rada koji po svojoj strukturi ukazuje da se evidentira uglavnom sadržaj rada sa djecom (kroz rubrike Artikulacija dnevne aktivnosti i Poslijepodnevne aktivnosti-Slobodne aktivnosti), a da gotovo ništa ne govori o procesima igre i učenja (malo kroz dnevne zadatke ukoliko nisu formalno i uopšteno napisani). U inoviranom dnevniku uvrštena je nova rubrika Refleksija aktivnosti u odnosu na postavljanje zadatke koja bi mogla pružati određene podatke o procesu učenja. U razgovoru kroz fokus grupu odgajatelji su istaknuli da u ovoj rubrici uglavnom pišu afirmativni osvrt na protekli dan: *aktivnost je uspjela, ostvareni su svi planirani zadaci, djeca su bila vrlo aktivna i sl.* Što potvrđuje mišljenje da se o stvarnim procesima i efektima rada vrlo malo može doznati na osnovu postojeće dokumentacije. U dnevniku postoji prostor pod nazivom

Evaluacija i dječija postignuća - vrednovanje ostvarenog tokom sedmice koji pruža mogućnost odgajatelju da evaluiira procesa i efekte rada ali i da ponudi prijedloge za buduće planiranje, ali i ovdje se uglavnom, prema iskazima odgajatelja, samo prepričava aktivnosti prethodne sedmice i evidentira raspoloženja (*djeca su uživala u pričama, aktivnostima i sl.*)

Pored dnevnika, odgajatelji svakodnevno vode i teke/sveske za evidentiranje rada čiji sadržaj je dosta sličan dnevniku jer se u njemu bilježe dnevne pripreme na način kako to želi sam odgajatelj. Odgajatelji su se složili da se tu uglavnom radi o ponovljenom evidentiranju istih stvari.

Svi ispitanici vode Dnevnik (zakonski reguliran) i svesku. Više od polovine ispitanika (63%) navelo je dokumentaciju (fomulare, ček liste i sl.) kojom prate dječiji razvoj i ponašanje. Njih 46% posjeduje portfolij profesionalnog razvoja, otprilike isti postotak koriste audiovizualna sredstva za evidentiranje određenih sekvenci u dnevnoj artikulaciji. Ovaj rezultat je obećavajući jer ukazuje na postojanje različitih formi dokumentiranja, ne samo onih koji su obavezujući zakonom.

Dnevnik rada predstavlja i predstavljat će i ubuduće važan dio javne dokumentacije svakog vrtića, ali će morati doživjeti značajne kvalitativne promjene. Ali promjene će se morati dogoditi i u cjelokupnom načinu vođenja pedagoške dokumentacije. To će podrazumijevati i uvođenje i usavršavanje različitih tehnika i instrumenata koji će predstavljati važan oslonac u opserviranju, praćenju i evaluiranju razvoja i napretka svakog djeteta, kao i polazište za praćenje kvalitete kurikuluma u cjelini.

Ključne riječi: dijete, kvalitet, kurikulum, odgajatelj, reforma,

Ecija Budić, odgojitelj mentor

ecijabudic@gmail.com

Dječji vrtić Dobri, Split

Dokumentacija kao alat profesionalnog razvoja odgajatelja

Documentation as a tool of preschool teachers' professional development

(tematska cjelina B)

Sažetak

Dokumentacija na više načina potiče i unaprjeđuje kvalitetu odgojno-obrazovnog rada. Gledajući iz perspektive razvoja kompetencija odgajatelja zapažamo kako ona doprinosi boljem upoznavanju djeteta, njegovih potreba, mogućnosti, odnosno pridonosi boljem razumijevanju djeteta. Samim tim potiče odgajatelja da na novi način promišlja praksu, nudi prostor i materijale tako da posluže kao „ljestve“ djetetu (grupi djece) za prelaženje konkretne prepreku koja im se ispriječila na putu učenja, a koju ujedno odgajatelj koristi kao izazov za jačanje njihovih dosadašnjih kompetencija. Dokumentirajući prijelomne trenutke, prikuplja vrijedan materijal koji iznova sagledava u vrijeme pripreme za svoj rad, promišljajući iznova praksu kroz stručnu raspravu i dijeleći sa sustručnjacima, zrcali ujedno i sebe kako bi bistrio svoju ulogu i svoj put profesionalnog razvoja ideje. Dokumentacija mu omogućuje samoprocjenu te je neprocjenjiv alat u funkciji profesionalnog razvoja.

Usmjerenost na dijete je polazište suvremenog istraživanja odgoja i obrazovanja i taj proces učenja kako djece tako i odgajatelja je dinamičan i zahtjevan. Dijete je to koje nas vodi u promatranju, slušanju i kreiranju okruženja koje mu omogućava ekspanziju svih njegovih kompetencija. Dokumentiranjem procesa odgajatelj „markira“ svoj krivudavi i šumovit put uspona u svrhu orijentacije, traženja i izazova otkrivanja novih perspektiva. Dječje slike i crteži, pisani dječji uratci, verbalni dječji izričaji, dječji izričaji pokretom, konstrukcije i druge dječje ekspresije poticaj su odgojatelju na promišljanje, planiranje i konstruiranje prakse.

Također su vrlo značajni i foto i video dokumentiranje. Važnost videodokumentiranja je u ostvarivanju refleksivne prakse odgajatelja jer mu omogućava da se vidi iz perspektive iz koje se inače ne vidi, da se samoprocjenjuje i procjenjuje, analizira i evaluira, tražeći razloge zbog kojih su neki postupci uspješni ili nisu prikuplja povratne informacije odnosno traži kritičko mišljenje od sustručnjaka (iako nije uvijek ni lako čuti „kritičkog prijatelja“ kao dobronamjernu podršku) jer tako dobiva nove ideje o razvoju djeteta. Implementirajući te nove ideje i znanja u radu u skupini mijenja i unaprjeđuje praksu. Vrtić tako postaje zajednica koja uči. Zajedničke refleksije i u vrtiću „Dobri“ su pokretačka snaga profesionalnog razvoja svakog odgajatelja. Kroz više od dvadeset i pet godina djelovanja vodi nas jasna vizija koja je proizašla iz svih njezinih vrijednosti a to je *Zajedno u visinu tijela i širinu duha*. Ono što je pridonijelo međusobnoj povezanosti, suradnji, entuzijazmu i sinergiji našeg kolektiva bilo je (i još uvijek jest) kontinuirano zajedničko praćenje novih saznanja o djetetu, vođenje kvalitetnih rasprava i traženje zajedničke primjene u praksi. Međusobna podrška pridonosi i osjećaju važnosti osobne uloge. Kontinuiranim stručnim usavršavanjem, zajedničkim refleksivnim raspravama i timskim radom kroz njegovanje suradničkih odnosa, prateći suvremene pedagoške smjernice, održavamo entuzijazam i stalnu zauzetost u poboljšanju odgojno-obrazovne prakse.

Kao uvid odnosno slika odgajateljevog profesionalnog razvoja je Mapa profesionalnog razvoja. Njezin osnovni cilj je da služi odgajatelju kao uvid u rad, motivacija odgajatelja na promišljanje kvalitete vlastitog rada te osmišljavanje načina za njegovo unapređivanje.

Osim zajedničkih rasprava, kvalitetna praksa se gradi i partnerstvom sa drugim sustručnjacima van ustanove. Odgajatelj posebno osjeti svrhovitost i zadovoljstvo kad prenosi vlastita iskustva, kad je u vidnoj ulozi promoviranja profesije, kada promiče važnost kontinuiranog, cjeloživotnog učenja i surađuje u izgradnji kvalitete odgoja i obrazovanja kroz *profesionalne zajednice učenja*.

Literatura:

- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014.), Zagreb, RH, Mzoš
Slunjski, E. (2020.), *Izvan okvira 5, Pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i odraslih kao alat razvoja kurikuluma*, Zagreb, Element
Slunjski, E. (2011.), *Razvoj autonomije djeteta u procesu odgoja i obrazovanja u vrtiću*, hrcak.srce.hr
Tankersley, D. i suradnici (2012.), *Teorija u praksi*, Zagreb, Pučko otvoreno učilište Korak po korak
Vujičić, L. (2015.) *Pripovijeadčko putovanje odgajatelja ili osobna refleksija putem fotografije*, Dijete vrtić obitelj 79, 6-8

Kristina Kaliman, odgajateljica

Kristina.kaliman@yahoo.com

Alternativni oblici dokumentiranja odgojno-obrazovnog procesa

Alternative forms of documenting the educational process

(tematska cjelina C)

Sažetak

Roditelji kao primarni skrbnici djeteta imaju neopisivo važnu ulogu u dječjem rastu i razvoju unutar ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje kao i u samoj uključenosti u njen rad. Pokazala su to istraživanja koja ističu da kvalitetna suradnja između roditelja i odgajatelja potiče socio-emocionalni,

intelektualni i moralni razvoj djeteta te vodi boljim akademskim postignućima (Ljubetić, 2014). Prepoznato je to i u zakonskim okvirima koji uređuju rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj pa Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje ističe važnost izgradnje uvažavajućih i ravnopravnih odnosa roditelja i odgajatelja te kontinuiranu i otvorenu komunikaciju sa svrhom ostvarivanja napretka i ispunjavanja punih potencijala svakog djeteta. Pri tome je potrebno voditi brigu o promijenjenim uvjetima života i vrijednosti samih roditelja kao i cjelokupnog društva suvremenog svijeta u kojem živimo i neprestano pronalaziti nove i korisne načine prenošenja važnih informacija i ostvarivanja kvalitetne suradnje – značajnu ulogu u percepciji odgajatelja kao profesionalca i prihvatanju važnosti i vrijednosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja igra upravo dokumentiranje i praćenje djece u odgojno – obrazovnom procesu.

Dokumentiranje odgojno – obrazovnog procesa u samim je njegovim temeljima. Razni izvori (Helm, 1993, prema McKenna, 2003; Kankaanranta, 1996; Slunjski, 2001; NKRPOO, 2014) navode mnogobrojne svrhe dokumentiranja koje su od koristi svim sudionicima odgojno – obrazovnog procesa. U odnosu na odgajatelja, radi se o razumijevanju djeteta i njegovih potreba, planiranju kurikuluma zasnovanog na dječjim mogućnostima, postojećim znanjima i interesima, formiranju poticajnog prostorno – materijalnog okruženja u skladu sa specifičnostima pojedine vrtićke skupine, osiguravanju kontinuiteta u djetetovom učenju i poučavanju, lakšoj komunikaciji, prenošenju informacija i kolegijalnoj refleksiji između odgajatelja i stručno – razvojne službe vrtića, kvalitetnoj samorefleksiji i profesionalnom rastu odgajatelja koji se na njoj zasniva. U odnosu na dijete, govori se o razvoju samopouzdanja i pozitivne slike o sebi, jačanju dječjih kompetencija (posebno osvještavanja metakognitivnih sposobnosti te vještina objektivne samoprocjene), lakšoj razmjeni ideja među djecom zasnovanoj na vizualnoj podršci koju sadrži dokumentacija (fotografije, likovni radovi i sl.) te poruci djeci važnih odraslih osoba i cjelokupne okoline da je ono što rade i što jesu važno. U odnosu na roditelje, spominje se mogućnost njihova uvida u odgojno – obrazovni proces te preuzimanje aktivne uloge u njemu, kao i bolje razumijevanje sposobnosti i ponašanja njihove djece.

Službena pedagoška dokumentacija u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske propisana je Pravilnikom o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću (2001). Kako se navodi, ona obuhvaća matičnu knjigu djece, knjigu pedagoške dokumentacije odgojne skupine, imenik djece, ljetopis dječjeg vrtića, godišnji plan i program odgojno-obrazovnog rada, godišnje izvješće o ostvarivanju plana i programa rada, program stručnog usavršavanja, dosje djeteta s posebnim potrebama te knjigu zapisnika. Upoznati s navedenim oblicima dokumentiranja, sa sigurnošću mogu utvrditi da se nijedan od njih ne može, a velikim dijelom ni ne smije koristiti u svrhu ostvarivanja suradnje s roditeljima. Knjiga pedagoške dokumentacije jedina je koja može poslužiti kao izvor određenih informacija koje će odgajatelj podijeliti s roditeljima na individualnom razgovoru no istovremeno vrijedi istaknuti da njen oblik i sadržaj ne prate suvremene spoznaje o dječjem rastu i razvoju kao ni načinima i vrstama njihovog dokumentiranja.

Vodeći se upravo spoznajama o dječjem razvoju, važnosti uočavanja, uvažavanja i reagiranja na dječje potrebe, interese, mogućnosti, postojeća znanja i talente te nužnost individualnog pristupa svakom djetetu, navedenim u NKRPOO (2014), odgajatelji tragaju za odgovarajućim, alternativnim načinima dokumentiranja odgojno – obrazovnog procesa. Pri tome jednim od prioriteta postavljaju i važnost suradnje i partnerstva s roditeljima, kao i pronalazak kvalitetnih i praktičnih načina na koje mogu s njima razmijeniti bitne informacije o životu i iskustvima djeteta, kako u vrtićkom, tako i u obiteljskom okruženju.

U ovom će izlaganju biti predstavljeni upravo takvi, alternativni načini vođenja dokumentacije. Oni obuhvaćaju grupni portfolio, knjigu projekta, razvojne mape te individualne mape djece s posebnim potrebama (djece s teškoćama, kao i nadarene djece). Način njihova vođenja kao ni njihovi sadržaji i opseg nigdje nisu zakonski propisani, a ovise o procjeni, znanju i potrebama odgajatelja ili u određenim

slučajevima i djece i roditelja koji ga zajednički stvaraju. Takva struktura sudionika, kreatora alternativnih oblika dokumentacije, ujedno jamči i jedinstvenost i neponovljivost ovakvih oblika dokumentiranja. U zaključku prezentacije bit će iznesene i, iz same odgojno – obrazovne prakse primijećene, dobrobiti takvih oblika dokumentiranja za unaprjeđivanje odnosa i suradnje odgajatelja i roditelja sa svrhom postizanja zajedničkog cilja, napretka i dobrobiti svakog pojedinog djeteta.

Literatura:

- Kankaanranta, M. Self – Portrait of a Child: Portfolios as a Means of Self – Assessment in Preschool and Primary School na adresi <https://files.eric.ed.gov> (13.5.2018.)
- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno – obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element d.o.o.
- McKenna, D. E. Documenting Development and Pedagogy in the Swedish Preschool: The Portfolio as a Vehicle for Reflection, Learning and Democracy na adresi <https://eric.ed.gov> (25.6.2019.)
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje na adresi azoo.hr (17.9.2020.)
- Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću na adresi <https://narodne-novine.nn.hr/> (17.9.2020.)
- Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum*. Zagreb: Mali profesor.

Tatjana Kelnerić, odgajateljica

tkelneric@gmail.com

Dokumentacija kao sredstvo razumijevanja procesa učenja djece u projektu – projekt Dinosaur

Documentation as a means of understanding children's learning process in the project – project Dinosaur

(tematska cjelina A)

Posredstvom pedagoške dokumentacije odgojitelj može lakše uočiti aktivnosti koje djeca vide kao značajne za svoje učenje. Često to nisu očekivane aktivnosti iz pozicije odrasle osobe, ali povjerenje u dječje sposobnosti pokreće odgojitelja da u središte svog djelovanja stavi stvarni interes djece. Jedan od takvih interesa bio je interes djece za fascinantna bića poput dinosaura.

U razvoju projekta Dinosaur korištene su gotovo sve vrste pedagoške dokumentacije. Razne neočekivane i neplanirane situacije u toku projekta potaknule su odgojitelja da istraži i otkriva nove mogućnosti i primjerenost pojedinih oblika dokumentiranja.

Praćenje samoiniciranih i samoorganiziranih aktivnosti djece i prikupljena dokumentacija o tim aktivnostima odgojitelju je predstavljalo polazište za formiranje prostorno – materijalnog okruženja, koje će djeci omogućiti potragu za odgovorima koji ih zanimaju. U početku je to bilo osiguravanje različitih izvora znanja, a kasnije kroz praćenje i podupiranje autentičnih dječjih aktivnosti i ideja, sve više osiguravanje jednog istraživačkog ozračja kao podloge procesima učenja.

Jedna spontana rasprava među djecom u projektu Dinosaur potaknula je odgojitelja da posegne za diktafonom. Snimanje je pomoglo odgojitelju da uspije zabilježiti sve problemske situacije kojima su se djeca bavila u raspravi, a da pritom nije ometan prirodni tok rasprave. Istodobno je odgojitelj imao mogućnost poticati djecu da svoja razmišljanja jasnije artikuliraju, argumentiraju, slušaju druge, iznesu

svoje ne slaganje na način koji ne ugrožava međusobne odnose. Iskustvo učenja kroz raspravu gotovo uvijek dovodi do veće razine znanja kod djece i stoga je od iznimne važnosti zabilježiti takve situacije učenja. To se dogodilo i u ovoj raspravi. Djeca su kroz raspravu propitivala i provjeravala svoja postojeća znanja, revidirala ih i imala priliku steći neka nova saznanja.

Naknadno preslušavanje i analiziranje snimke rasprave pomoglo je odgojitelju da uvidi moguće daljnje smjerove u razvoju projekta, a da se pritom u potpunosti osigura autorstvo djece nad projektom. Osiguravanje autorstva nad projektom, kao i dobro razumijevanje djece dovelo je do kvalitetnih intervencija odgojitelja u oblikovanju daljnjih situacija učenja. Ponudom različitih izražajnih medija, djeci je omogućeno da lakše objasne svoje tvrdnje koje su iznijela u raspravi. Tako su djeca koristila glinu i tijesto kako bi lakše objasnila kako znamo da su dinosauri postojali i kako su izgledali, kinetički pijesak su koristili kako bi lakše objasnili teoriju o nestanku dinosaura zbog erupcije vulkana, prirodne elemente su koristili kako bi prikazali okruženje u kojem su živjeli dinosauri.

Značajan je bio i trodimenzionalan prikaz jednog dječaka koji je samoinicirano koristio razne neoblikovane materijale kako bi ostaloj djeci prezentirao svoju ideju. Prilikom bavljenja djece temom ledenog doba intervencija odgojitelja pogodovala je procesu učenja na način da je potaknula djecu na rješavanje novih problemskih situacija. Djeca su ponudila više mogućih rješenja koja su zatim surađujući provjeravala. Pritom su aktivno učila kroz istraživanje, otkrivanje, kreativnost, inovativnost, kritičko mišljenje, izgrađivanje razumijevanja samostalno i u suradnji s drugima.

Fascinacija veličinom dinosaura izazivala je najveći i najduži intelektualni angažman kod djece u ovom projektu.

Djeca su često koristila razne simboličke reprezentacije kako bi vizualizirala stvarnu veličinu dinosaura. Na taj način su situacijski jačala svoje predmatematičke i matematičke kompetencije.

Pedagoška dokumentacija vezana uz projekt stalno dostupna roditeljima imala je veliki utjecaj na razvoj partnerstva s roditeljima. Učinila je procese učenja djece vidljivim i time potaknula roditelje da daju stalnu podršku odgojitelju u vidu prikupljanja poticajnih materijala potrebnih za razvoj projekta. Roditelji su pribavili vrlo interesantne resurse učenja, koji su često bili pokretači novih smjerova u razvoju projekta. Roditelji su se i aktivno uključili u projekt sudjelujući u izradi plakata o dinosaurima zajedno sa svojom djecom.

Različiti oblici dokumentacije o prethodnim aktivnostima bili su stalno izloženi i dostupni djeci u centru aktivnosti Dinosauri. Refleksija djece i odgojitelja o provedenim aktivnostima uz korištenje prikupljene pedagoške dokumentacije također se više puta provodila tokom projekta, a sve u svrhu memoriranja prethodnih aktivnosti i u cilju konstantne podrške njihovom aktivnom i angažiranom učenju.

Kroz samoevaluaciju vlastitog učenja uz korištenje prikupljene pedagoške dokumentacije djeca su postajala svjesna procesa svog mišljenja i učenja i tako su jačala svoje metakognitivne sposobnosti.

U ovom projektu odgojitelj je koristio i film kao oblik dokumentacije. Film kao oblik dokumentacije korišten je u dvije različite svrhe. Prva svrha je bila razvoj digitalnih i drugih kompetencija kod djece. Druga svrha je bila jačanje roditeljskih kompetencija kroz prezentiranje projekta, a u sklopu teme „Priprema djece za školu“.

Vrijednost projekta Dinosauri nije se nalazila u baratanju djece velikom količinom informacija o dinosaurima, već u kontinuiranom jačanju različitih kompetencija djece kroz projekt.

Odgojitelj koji dokumentira procese učenja na mnogo raznih načina ima moćno oruđe za dobro razumijevanje djece kao i za oblikovanje i podržavanje procesa učenja djecu u projektu.

Tajana Lerman, odgajateljica

tajana.lerman1@gmail.com

Dječji vrtić Dječja igra, Zagreb

Dokumentacija kao sredstvo razumijevanja djece i razvoja kurikulum

Documentation as a means of understanding children and curriculum development

(tematska cjelina A)

Sažetak

Akcijsko istraživanje je izravno, participacijsko, suradničko promatranje, interpretiranje i mijenjanje odgojne prakse s namjerom stvaranja uvjeta, ozračja, okruženja (socijalnog i fizičkog) koje će voditi emancipaciji, a ne manipulaciji djece i odgajatelja. (Miljak, 2001). Ovo je već niz godina misao vodilja kolektiva dječjeg vrtića „Dječja igra“. Odgajatelji preispituju vlastiti profesionalni razvoj ključnim pitanjima. Što se trenutno događa i kako mogu pridonijeti već postojećem emancipacijskom okruženju koje zrači demokratskim odnosima, suvremenim pogledima na učenje djeteta kao i na samo dijete. Sukonstrukcija kurikuluma je način življenja u ovoj ustanovi, tako da izlazak iz „okvira ugone“ za pojedinca ujedno znači i preuzimanje uloge aktivnog istraživača nepoznatoga, baš kao što to djeca prirodno, a opet stručno, svakodnevno čine u igri. Nepoznato je izazov. No, ukoliko mu jaka učeća zajednica profesionalno pristupi, tada strahovi, predrasude i čvrsta 'stara' uvjerenja nestaju, a znanje se postepeno rađa.

Kurt Lewin smatra kako je nemoguće razumjeti neki sistem ako ga ne pokušamo promijeniti. To znači da dijagnoza spoznaja ima smisla samo ukoliko je povezana s akcijom. Uzevši sve ovo u obzir kao odgajatelj sam i ove godine krenula na put, a sa sobom sam spakirala važne „alate“ tj. metode prikupljanja podataka (promatranje i dokumentiranje), kako bi s drugima došla do novih spoznaja i pomaka u odgojno-obrazovnom procesu, bolje razumjela što djeca rade te pridonijela razvoju kurikuluma.

Promatranje inicijalnog stanja u skupini „Mravci“ (djeca 3- 4 godine) dovelo me do stvaranja plana i prvog ciklusa akcijskog istraživanja, vezanog uz centar aktivnosti "Građenje i konstruiranje". Koristila sam mozaični pristup istraživanju te dokumentirala aktivnosti, vodeći dnevnik promatranja. Video i audio zapisi pomogli su mi u odgonetavanju dječjih interesa, promišljanju sljedećih koraka učenja te osvještavanju individualnog pristupa učenju jer, djeca si mi još jednom pokazala kako svatko od njih promišlja i uči na svoj način. Sukonstrukcija znanja sa svim članovima odgojno-obrazovnog procesa otvorila mi je nove vidike, izazove i spoznaje koje sam nastavila propitkivati u svome radu tijekom protekle pedagoške godine.

Ključne riječi: akcijsko istraživanje, metode prikupljanja podataka, dokumentiranje, sukonstrukcija kurikuluma

Literatura:

Miljak, A. (2001), Akcijsko istraživanje i tvorba gradbene teorije, U: Teorijsko- metodološka utemeljenost pedagoških istraživanja, Filozofski fakultet, Rijeka. Od 100 - 105 str.
Miljak, A., Vujičić, L. (2000.), Mijenjanje kulture predškolske ustanove putem akcijskog istraživanja
Mac Naughton, G.; Huges, P. (2009). Doing Action Research in Early Childhood Studies – A Step by Step Guide. Maidenhead: Open University Press

Mukherji, P. Albon, D, (2010), Research Methods in Early Childhood: An Introductory Guide. Sage. Los Angeles/London/New Delhi/singapore/Washington DC
Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Narodne novine, br.5/2015.
Slunjski, E. (2016). Izvan okvira 2: Promjena – od kompetentnog pojedinca i ustanove do kompetentne zajednice učenja. Zagreb: ELEMENT.
Vujičić, L. (2008), Research and Improvement of One,s own Practice - Way to Development of Teachers, / preschool teachers, Practical Competence.

Ivana Malović, odgajateljica

ivana.malovic@gmail.com

Dokumentacija u funkciji razvoja kurikuluma

Documentation in the function of curriculum development

(tematska cjelina A)

Sažetak

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje je službeni document propisan u Republici Hrvatskoj koji sadrži temeljne vrijednosti odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi. Dokument određuje sve bitne kurikularne sastavnice koje se trebaju odražavati na cjelokupnu organizaciju i provođenje odgojno-obrazovnog rada u svim vrtićima u Republici. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje sadrži polazišta, vrijednosti, načela i ciljeve, generirane iz višegodišnjih iskustava razvoja odgojno-obrazovne prakse i kurikuluma vrtića u Republici Hrvatskoj i dosega hrvatskih i međunarodnih znanstvenika u području teorije ranog i predškolskog odgoja. Ta polazišta, vrijednosti, načela i ciljevi predstavljaju okosnicu oblikovanja odgojno-obrazovnog procesa i kurikuluma svakog vrtića, kao i sustava ranog i predškolskog odgoja u cjelini. (NKRPOO, 2014.).

Nacionalni dokument je poput "živućeg organizma", organizma koji raste i razvija se. Određuju ga unutarnji organi (ustanova i njezini subjekti- djeca, odgojitelji, stručni tim, ravnatelj i pomoćno osoblje) ali i vanjski čimbenici (roditelji i lokalna zajednica). Kako bi se osigurao njegov kvalitetan rast i razvoj potrebna je fleksibilnost, individualnost, kontinuirano praćenje i promišljanje a dakako i dokumentiranje samog procesa razvoja ("ultrazvuk").

Za rast i izgradnju kurikuluma ne postoji "recept" (jednoobrazno rješenje) što proizlazi iz njegove potrebe za kontinuiranom nadogradnjom i izmjenama te je planiranje nužan preduvjet za njegovu kvalitetu.

Planiranje je proces koji treba uključivati prikupljanje informacija i obradu istih. Iz toga proizlazi kako je za kvalitetnu evaluaciju neophodno kontinuirano dokumentirati proces rada, kako dječjeg tako i vlastitog, a istovremeno surađujući sa svim unutarnjim subjektima i vanjskim čimbenicima.

Dokumentacija je snaga koja čini ispreplitanje akcije djece i odraslih vidljivima i koja unapređuje kvalitetu komunikacije i interakcije (Rinaldi, 2006).

Dokumentacija je zapravo dio živućeg organizma, njegov organ, organ koji svim sudionicima omogućuje praćenje kvalitete odgojno-obrazovnog rada. Dokumentacija omogućuje višesmjernu komunikaciju, ona je "networking". Umrežuje ukupnost svih procesa koji sudjeluju u razvoju odgojno-obrazovnog rada.

Kurikulum se može kvalitetno graditi ako se rad "materijalizira". Rad kao materija postaje temelj za razvoj vrtića, vrtića koji prati interese, potrebe i individualnost svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa ustanove. Oblici dokumentacije koje se koriste u radu su etnografski zapisi. To su fotodokumentacija, videodokumentacija, transkripti razgovora, dječji radovi, različiti grafički prikazi aktivnosti djece i odraslih.

Dokumentacija je orijentirana na sve sudionike odgojno-obrazovnog rada, djecu, roditelje, sustručnjake i odgojitelje. Ona podrazumijeva prikaz cijelog procesa, dok se nedovoljnim smatra prikaz krajnjeg produkta. Interpretacija dokumentacije treba biti jasna i smislena kako bi se shvatio proces te tek kao takva ima pedagošku vrijednost. Sam prikaz etnografskih zapisa nema jasnu pedagošku vrijednost. Treba imati na umu kako i svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa (roditelji, lokalna zajednica isl) nisu educirani.

Stoga je izuzetno važno da se svim sudionicima što kvalitetnije interpretira proces, dokumentacija.

Dokumentacija u odnosu na djecu omogućava djetetu osvještavanje svog rada, misli i podsjeća ga na njegove akcije.

Dokumentacija u odnosu na odgojitelje je uvid u vlastiti rad te govori o profesionalnom razvoju.

Dokumentacija u odnosu na druge odgojitelje i sustručnjake podiže kvalitetu ustanove, kvalitetnom evaluacijom i refleksijom.

Dokumentacija u odnosu na roditelje "otvara vrata" u aktivno uključivanje rada i bolje razumijevanje "organizma" te bolje shvaćanje djece.

Fotografije djece u akciji, videozapisi za vrijeme konstruiranja, transkripti razgovora omogućavaju materijalizaciju problema i u zajedničkim dijalozima dovode do rješenja problema (svojstva materijala, statičnost, osnove arhitekture i kritička promišljanja).

Takva dokumentacija omogućava odgojiteljima, sustručnjacima i roditeljima osvještavanje onog što su djeca razvila te koje su kompetencije stekla te kako su kritički promišljala i surađivala. Omogućava i daljnja promišljanja i akcije i izmjene nekih pristupa kao i implementiranje novih pristupa i metodologija.

Stoga možemo zaključiti kako kvalitetnom interpretacijom dokumentacije, daljnjim istraživanjima i akcijama osvještavamo vlastiti rad, vlastitu metodologiju što snažno pridonosi profesionalnom, osobnom razvoju ali razvoju i svih ostalih sudionika procesa. Kvalitetnom interpretacijom dokumentacije maksimalno utječemo na dječji rast i razvoj kao i na kvalitetu cijele ustanove., utječemo na kvalitetu zdravlja "živećeg organizma.

Često nije ono što naizgled fascinira oko ujedno i ono što ulazi u dubinu samog procesa rada, što je slučaj i s dokumentacijom. Reggio pristup ulazi u dubinu procesa, on je izazov, kompleksan je i uključuje cijeli proces (sve aspekte djetetova razvoja) kao i uključenost, pripadnost svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (roditelje, lokalnu zajednicu).

Klaudija Martić, odgajatelj mentor

martic.klaudija@gmail.com

Dječji vrtić En ten tini, Zagreb

Dokumentacija u funkciji osnaživanja partnerstva s roditeljima

Documentation in the function of strengthening partnerships with parents

(tematska cjelina C)

Sažetak

Dokumentiranje, analiza i planiranje odgojno-obrazovnog rada predstavljaju svakodnevnicu u radu jednog kompetentnog profesionalnog odgajatelja pri čemu dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa predstavlja osnovu za sve daljnje korake. Poznato je da pedagoška dokumentacija ima različite namjene koje se tiču svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (od boljeg razumijevanja djeteta i njegovih aktivnosti, praćenja individualnog razvoja, interesa i potreba djeteta, razvoja metakognitivnih sposobnosti djece, preko posredovanja kulture ustanove ili odgojno-obrazovnog procesa roditeljima do profesionalnog razvoja odgajatelja). Mi ćemo se u svom izlaganju baviti prvenstveno pedagoškom dokumentacijom u funkciji osnaživanja partnerstva s roditeljima. Izuzetno nam je važno svakom roditelju omogućiti uvid u rad skupine, što mu pomaže da bolje razumiju svoje dijete, njegove potrebe, mogućnosti i interese. Kroz postupnu, nenametljivu ali kontinuiranu edukaciju cilj nam je ne samo informirati nego potaknuti roditelje na aktivno sudjelovanje u aktualnim procesima. U tom smislu prepoznavamo dvostruku ulogu pedagoške dokumentacije, s jedne strane dokumentacija pedagoški obrazuje roditelje i osnažuje ih u njihovoj ulozi, a s druge strane doprinosi jačanju profesionalnog digniteta odgajatelja.

Odgajatelj svakodnevno prikuplja različite vrste dokumentacije kao što su: foto i video dokumentacija, transkripti razgovora s djecom, bilješke, opservacije, radovi djece, snimci razgovora i sl. Nakon toga slijedi opsežan posao selektiranja i razvrstavanja svih prikupljenih materijala. Najčešće se dokumentacija razvrstava u mape koje se odnose na aktivnosti, projekte, prostorno-materijalno okruženje, a potom se ti isti materijali razvrstavaju i u individualne mape djece. I jedne i druge mape su važne za stručnu i profesionalnu komunikaciju s roditeljima. One čine temelj za pripremu i provođenje roditeljskih sastanaka, individualnih razgovora s roditeljima, edukativnih radionica kao i edukativnih i informativnih panoa.

Postavlja se pitanje što nam je to važno posredovati roditeljima? Jesu li to informacije, napredak, poteškoće, relevantna znanja, aktualnosti, odgojno-obrazovne procese, društvena događanja? Mogli bismo slobodno reći sve to i sve novo i značajno što se pojavi u različitim sferama rada jedne odgojno-obrazovne skupine, cijele ustanove, ali i neka relevantna znanja i spoznaje koja ih mogu osnažiti u njihovoj roditeljskoj ulozi. Mi ćemo kroz pedagošku dokumentaciju koju smo prikupili pokazati kako smo koristili informativne panoe u funkciji posredovanja odgojno-obrazovnog procesa roditeljima, njegove logike te na koji način smo ih pozivali na uključivanje u rad skupine. Također smo kroz prikaz fotodokumentacije i njene interpretacije ukazivali na važnost samih procesa istraživanja i učenja.

Ono što bismo svakako htjeli naglasiti je značaj stručnosti i profesionalnosti u bilo kojem obliku komunikacije s roditeljima. Kvalitetna pedagoška dokumentacija tome uvelike doprinosi jer roditelji u konkretnim situacijama i u kontekstu mogu dobiti uvid kako u rad skupine tako i u individualni razvoj i potrebe svog djeteta. S druge strane kvalitetna pedagoška dokumentacija je istovremeno i ogledalo rada odgajatelja što daje na važnosti njegovoj ulozi i jača njegov profesionalni dignitet.

Ključne riječi: dokumentacija, roditelji, odgajatelj, profesionalnost, partnerstvo

Mirela Medved, pedagog mentor
mirela.medved@gmail.com
Dječji vrtić Vladimira Nazora, Zagreb

Dokumentiranje i razvoj projekata u vrtiću
Documenting and developing projects in the kindergarten
(tematska cjelina A)

Sažetak

Brojna stručna literatura, ali i profesionalno iskustvo pokazuju važnost njegovanja odgojno-obrazovnog procesa u kojem je dijete aktivni sudionik/subjekt i (su)kreator vlastitog procesa učenja. Da bismo bolje razumjeli dijete i shvatili kako i o čemu ono razmišlja, potrebno ga je slušati, vidjeti i čuti. Praćenjem i promatranjem djeteta i sustavnim dokumentiranjem situacija učenja pružamo mu priliku boljeg razumijevanja, a samim time osiguravamo kvalitetniju potporu u procesu njegova učenja. Dokumentiranje podrazumijeva prikupljanje i proučavanje različitih etnografskih zapisa - dječjih radova, izjava djece, bilješki, transkripata, foto i videodokumentacije, pisanih uradaka, individualne dokumentacije o djeci i dr.

Odgojitelji koji razumiju svrhu dokumentiranja i proučavaju dokumentaciju s djecom i/ili drugim odraslima te daljnje korake planiraju u skladu sa zapažanjima, mogu reći da sudjeluju u avanturi projektnog rada s djecom.

Projekt se može definirati kao „temeljito istraživanje koje poduzimaju djeca i pritom posvećuju svoje vrijeme, pozornost i energiju određenoj temi“ (Katz, 1994.). U najopćenitijem smislu, projekt se odnosi na istraživačke aktivnosti koje iniciraju djeca i/ili odgojitelji, a pritom se slijede interesi djece i traže odgovori na njihova pitanja – istraživanje u dubinu (Slunjski, modificirano prema Harris –Helm i Katz, 2001.).

Projektni rad u vrtiću može se realizirati u kvalitetno pripremljenom i poticajnom okruženju u kojem dijete „uči čineći“ i stječe vlastita iskustva konstruirajući i sukonstruirajući svoja znanja s drugom djecom i odraslima. To podrazumijeva uvažavanje djeteta kao ravnopravnog sudionika i aktivnog subjekta u procesu, u kojem ima priliku razgovarati i raspravljati s drugom djecom i odraslima. Osnovna pretpostavka rada na projektu je da će dijete kroz istraživanje, rasprave i poduzimanje aktivnosti, širiti svoja znanja i razvijati različite kompetencije. Pritom, naglasak se stavlja na kvalitetu iskustva djeteta i na proces, a ne na usvajanje sadržaja. Preduvjet za razvoj kvalitetnog projekta je stvaranje poticajnog okruženja odnosno „infrastrukture“ učenja (Slunjski, 2012.).

Kako razvijamo projekte u našem vrtiću?

Projekti u našem vrtiću počinju pripremom poticajnog okruženja odnosno oplemenjivanjem centara aktivnosti poticajima i materijalima vezanim uz projektnu temu. Redovitim dokumentiranjem odgojitelj zapaža interes djeteta za određenu temu i na temelju toga osmišljava, planira i priprema okruženje u kojem će se tema moći bolje proučiti. U stvaranju poticajnog okruženja, osim odgojitelja, sudjeluju i roditelji i pedagog. Nastojimo prikupiti različite materijale: plakate, slikovne materijale, fotografije, literaturu, slikovnice i izraditi poticaje, pomoću kojih će djeca moći bolje proučiti temu istraživanja.

Dokumentacija kojom oplemenjujemo centre aktivnosti je od iznimnog značaja. Veliku pozornost posvećujemo **interaktivnim panoima/plakatima** koji služe djeci za dokumentiranje razvoja

projekata. Na plakate djeca bilježe svoja zapažanja, crteže, misli i druge zaključke do kojih dolaze. Interaktivni panoj/plakati imaju razvojni karakter jer se nadopunjavaju tijekom cijelog perioda rada na projektu. Osim toga, bilješke na plakatima potiču razvoj metakognitivnih sposobnosti jer djeca imaju priliku vidjeti kako se njihov proces učenja razvija i mijenja. Dječji zapisi su i važna dokumentacija koja govori o razvoju dječjih kompetencija.

Iako se rad na projektima ne može unaprijed detaljno isplanirati, uz pomoć dokumentacije nastale tijekom promatranja, osluškivanja i razgovora s djecom timski nastojimo predvidjeti moguće smjerove za daljnji razvoj projekata. Odgojitelji izrađuju početnu shemu (prema Slunjski, 2012.) koja se nadopunjuje i mijenja prema interesu djece. U tu svrhu veliki je značaj **foto i videodokumentacije** koju odgojitelji zajednički interpretiraju na sastancima malih timova ili sastancima refleksije. Odgojitelji prate kako se djeca igraju, što zaista rade, o čemu razgovaraju, a njihove razgovore bilježe (**anegdote, izjave, transkripti razgovora**) i interpretiraju s ciljem što boljeg razumijevanja procesa, a radi kvalitetnije daljnje podrške i planiranja budućih koraka u razvoju projekata.

Osim toga, tijekom svakog projektnog rada nastaju i vrijedni **likovni, dvodimenzionalni i trodimenzionalni radovi i drugi uradci**, koji također predstavljaju dokumentaciju o tome kako djeca razmišljaju, kako vide i razumiju problem/temu koju proučavaju.

Upustiti se u avanturu rada na projektima koji proizlaze iz stvarnog interesa djeteta istinski je umijeće odgojitelja. Projektno istraživanje podrazumijeva uživanje u tom procesu učenja i otkrivanja. Slijediti dijete i osluškivati njegove interese moguće je jedino uz pomoć vrijedne dokumentacije koja pomaže u interpretiranju razumijevanja djeteta. Pritom, rad na projektima podrazumijeva timski pristup odgojitelja i drugih sustručnjaka, prvenstveno pedagoga, s ciljem zajedničke analize dokumentacije, refleksije i rasprave o procesu. Pritom, naglasak je na kvaliteti tog procesa i na dobrobiti za dijete.

U sklopu prezentacije prikazat će se dokumentacija nastala tijekom rada na različitim projektima (Pauk, Roboti, Pčele, Svemir, Drvo i Afrika).

Literatura:

- Miljak, A. (2009), Življenje djece u vrtiću. Zagreb: Spektr Media.
- Miljak, A. (2015.), Razvojni kurikulum ranog odgoja. Zagreb: Mali profesor.
- Petrović-Sočo, B. (2009), Mijenjanje konteksta i odgojne prakse dječjih vrtića. Zagreb: Mali profesor.
- Slunjski, E. (2001), Integrirani predškolski kurikulum. Zagreb: Mali profesor.
- Slunjski, E. (2008), Dječji vrtić – zajednica koja uči. Zagreb: Spektr Media.
- Slunjski, E. (2012). Tragovima dječjih stopa. Zagreb: Profil.
- Slunjski, E. (2015). Izvan okvira. Zagreb: Element d.o.o.
- Slunjski, E. (2016). Izvan okvira 2. Zagreb: Element d.o.o.
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, N.N./2015.

Ines Vrsalović Nardelli, mag.praesc.educ., odgojitelj mentor,
inesvnardelli@gmail.com
Dječji vrtić Maksimir, Zagreb

Vanja Šuško, mag.praesc.educ., odgojitelj savjetnik,
vanja.susko@gmail.com
Dječji vrtić Sunčana, Zagreb

Dokumentacija kao sredstvo razumijevanja djece i unapređenja kvalitete odgojno-obrazovne prakse

Documentation as a means of understanding children and improving the quality of educational practice

(Tematska cjelina A)

Sažetak

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) sadrži temeljne vrijednosti odgoja i obrazovanja, polazi od suvremenog shvaćanja djeteta te ga vidi kao aktivnog sudionika koji konstruira i participira u svom odgojno-obrazovnom procesu ritmom koji njemu najbolje odgovara. Temeljno polazište takvog suvremenog kurikulumu jest usmjerenost na osiguravanje kvalitete odgojno-obrazovne prakse koja između ostalog podrazumijeva njeno kontinuirano promišljanje i evaluaciju s ciljem njezina stalnog rasta i unapređivanja. Rad na unapređivanju kvalitete ne može i ne smije biti stihijski već pomno planiran prema unaprijed određenim indikatorima (NKRPOO, 2014) usmjerenim na odgojno-obrazovnu ustanovu kao cjelinu ili na pojedine njezine segmente poput poštivanja prava djece i sl. Djetinjstvo je proces koji zajedno oblikuju djeca i odrasli, stoga je kako ističe nacionalni kurikulum nužno stvaranje uvjeta za cjelovit djetetov razvoj u korelaciji s prostorom, vremenom i kulturom u kojoj se odvija.

S ciljem uvažavanja djeteta kao aktivnog subjekta koji kreira odgojno-obrazovni proces, od iznimne je važnosti omogućiti mu sudjelovanje u procesu donošenja odluka kroz podjelu moći i uvažavanje mišljenja. Participacija se definira kao proces dijeljenja i donošenja odluka koje se tiču pojedinca i zajednice u kojoj živi i razvija se. Također, valja istaknuti važnost kontinuiranog dokumentiranja odgojno-obrazovnog procesa sa svrhom što kvalitetnije (samo)refleksije koja za cilj ima unapređenje kvalitete odgojno-obrazovne prakse. Istraživanje vlastite prakse uporabom Mozaik pristupa kod djece osvještava i podiže razinu autonomije te razvija kreativnost i suradnički odnos. Istraživanja koja smo proveli u praksi imala su za cilj propitati zadovoljstvo djece uređenjem prostora sobe našeg dnevnog boravka te ih aktivno uključiti u promišljanje ima li nečeg previše ili nešto nedostaje. Rezultati ovog istraživačkog procesa omogućili su odgojitelju bolji uvid u djetetove potrebe i interese te važnost provedbe ovakvih i sličnih aktivnosti s ciljem ostvarivanja njegove psihološke i društvene dobrobiti.

Mozaik pristup koji se odvijao u tri faze (prikupljanje podataka i dokumentiranje, zajedničko promišljanje i tumačenje kroz dijalog te akcija na osnovu dobivenih podataka) pokazao se kao vrlo vrijedna tehnika u procesu dokumentiranja i prikupljanja informacija o djeci važnim stvarima koje zajedničkom analizom i sukonstrukcijom mogu dovesti do značajnih rezultata i potaknuti na promjenu koja implicira razvoj i kreiranje programa usmjerenog na razvijanje dobrobiti za dijete.

Ključne riječi: dobrobit; mozaik pristup; participacija; sukonstrukcija

Ana Klara Stamenković, pedagoginja

ana.klara.k@gmail.com

Dječji vrtić Dječja igra, Zagreb

Dokumentacija kao alat profesionalnog razvoja odgajatelja

Documentation as a tool of preschool teachers' professional development

(tematska cjelina B)

Sažetak

U kontekstu dokumentacije odgojno-obrazovnog procesa najčešće se govori o podršci procesu djetetova učenja te o unapređenju cjelokupne prakse određene ustanove. No, nameće se pitanje, može li dokumentacija služiti kao alat i podrška procesu profesionalnog razvoja odgajatelja? Štoviše, treba li se naglasak staviti upravo na taj proces, s obzirom na to da je on jedini put ka razumijevanju djeteta i razvoju kurikuluma?

Mnoga domaća znanstvena istraživanja i pojedini primjeri kvalitetne odgojno-obrazovne prakse proizašli iz istih, dokaz su kako je za stalni rast i unapređivanje prakse potrebno kontinuirano promišljanje, diskutiranje i evaluiranje od strane svih čimbenika odgojno- obrazovnog procesa (NKRPOO, 2015). Mnogo je zadaća koje se iz dana u dan stavljaju pred odgojno-obrazovne djelatnike i od njih zahtijevaju spremnost na kontinuirani razvoj i učenje. Težimo li dubokim i trajnim promjenama, koje će kao rezultat polučiti kvalitetnu odgojno- obrazovnu praksu, potreban nam je motiviran i involviran odgajatelj - reflektivni praktičar. Odgajatelj koji će biti spreman za sustavno unošenje inovacija te njihovo provjeravanje i prilagođavanje (Šagud, 2006). Iako je pojam *refleksivna praksa* prisutan u teoriji ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja gotovo dva desetljeća, tek danas postaje sve jasnije kako su profesionalni razvoj i 'promjena' nužni za ostvarivanje suvremenog, ka djetetu usmjerenog, dinamičnog i fleksibilnog odgojno-obrazovnog procesa. Riječ je zapravo o *življenju promjene*. Po svojoj prirodi, ustanova RiPOO zahtijeva promjenu kao kontinuirani proces, a ne kao cilj koji će se ostvariti i onda zaustaviti. Uspjeh promjene snažno određuje „*kontinuirano učenje te dobar transfer znanja unutar odgojno-obrazovne ustanove*“ (Miles, 2005; prema Slunjski, 2016, 42).

Odgajatelj ne može znati što će promjenom dobiti dok se u nju ne upusti, a u tom procesu može mu pomoći jasna i inspirirajuća vizija razvoja, nova iskustva i refleksivno učenje (Fullan i German, 2006) – na taj način on će naučiti bolje razumijevati vlastiti rad i steći samopouzdanje za daljnje djelovanje. Moguće je da će skupina praktičara u ustanovi biti nespremna za takav proces razvoja. No, hoće li to utjecati na sam razvoj i mijenjanje postojećeg procesa ovisi o organizacijskom vođenju ustanove (Slunjski, 2015). Vodstvo u ustanovi potaknut će proces promjene odmjerenom kombinacijom pružanja pritiska i podrške, svima koji u tom procesu sudjeluju.

'Pritisak' se odnosi na postavljanje ambicioznih ciljeva, evaluaciju, ali i motivaciju, dok se 'podrška' odnosi na omogućavanje razvoja novih kompetencija kod ljudi te osiguravanje više vremena za suradnju, refleksiju i zajedničko učenje (Fullan i German, 2006).

Reflektivni dijalog može se izdvojiti kao jedan od elemenata kojeg je potrebno prvoga razvijati, kako bi se uspješno razvili i svi ostali elementi učeće organizacije.

Reflektivnim razgovorom, djelatnici grade zajednički jezik prikladan složenosti odgojno- obrazovnog procesa, pomoću kojeg dolaze do zaključaka o dobroj i nedovoljno dobroj praksi. Međutim, Slunjski (2016) naglašava kako je u ustanovi potrebno uspostaviti uvjete koji doprinose kontinuiranom učenju umijeća davanja i primanja povratnih informacija. Uspjeh u tom kontekstu počiva na „*istodobnom razvoju stava svake osobe u ustanovi kako su povratne informacije upućene od kolega za njezin vlastiti razvoj previše važne da bi ih se ignoriralo ili preko njih olako prelazilo, te na razvoju vještina davanja povratnih informacija drugima*“ (isto, 2016, 49).

Korjenite i dugotrajne promjene, kvalitetna podrška procesu djetetova učenja i profesionalni razvoj prvenstveno su rezultat odgojno-obrazovnog promišljanja, djelovanja i zajedničkog, suradničkog učenja praktičara (odgajatelja) i stručnjaka (pedagoga i/ili vanjskog stručnjaka) kroz dokumentaciju i akcijska istraživanja, ali i kroz spremnosti na prepoznavanje i prihvaćanje mogućih barijera na putu napretka.

Dječji vrtić *Dječja igra* duži niz godina prepoznaje važnost dokumentacije i refleksivne prakse kao profesionalnog stručnog usavršavanja kako odgajatelja, tako i stručnih suradnika. Provođenjem akcijskih istraživanja, refleksivnu praksu koristimo u svrhu postizanja što kvalitetnijih odgojno-obrazovnih procesa. Istovremeno, upravo refleksivnu i samorefleksivnu praksu koristimo u svrhu prepoznavanja vlastitih potencijala, ali i poteškoća koje bi kao neprepoznate, mogle postati kočnica u razvoju.

Osmišljavanju i oblikovanju godišnjih izvješća odgajatelja te sažimanju sve prikupljene dokumentacije prionuli smo iz potrebe za razvojem kurikulumu ustanove. Proces smo počeli dokumentirati kroz prizmu jasno određene teme stručnog usavršavanja, na razini cijele ustanove. Temu je svake nove pedagoške godine osmišljavao stručni tim, no tijekom godine na sastancima nije ju se 'prizivalo' onoliko koliko je to bilo potrebno. Onog trenutka kada se tema stručnog usavršavanja počela formirati na temelju zaključaka odgajatelja na prethodnu pedagošku godinu, a godišnja izvješća su poprimila oblik akcijskih istraživanja, dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa ostvarilo je svoj puni potencijal.

Osim što pomaže odgajateljima u razumijevanju i interpretiranju akcija djece, uočavanju njihovih interesa, mogućnosti i kompetencija, omogućuje im da djetetu pomognu osvijestiti proces vlastitog učenja i podignu njihova razumijevanja i znanja na metarazinu. Nama, njihovim stručnim suradnicima, dokumentiranje procesa i sažimanje istoga u akcijska istraživanja omogućuje da uvidimo stupanj razumijevanja prakse svakog pojedinog odgajatelja i to nam uvelike olakšava oblikovanje podrške koja im je potrebna za razvoj.

Ključne riječi: dokumentiranje, promjena, refleksivna praksa, odgajatelj, akcijsko istraživanje

Literatura:

Fullan, M., German, C. (2006). Learning Places – A Field Guided for Improving the Context of Schooling. Thousand Oaks: Corwin Press; A SAGE Publication Company.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Narodne novine, br.5/2015.

Slunjski, E. (2015). Izvan okvira. Zagreb: Element.

Slunjski, E. (2016). Izvan okvira 2: Promjena – od kompetentnog pojedinca i ustanove do kompetentne zajednice učenja. Zagreb: ELEMENT.

Šagud, M. (2006). Odgajatelj kao refleksivni praktičar. Petrinja: Visoka učiteljska škola Petrinja.

Željka Šimunić, mag.praesc.educ., odgojitelj mentor,

zvujasin@gmail.com

Dječji vrtić Lastavica, Punat

Dokumentacija kao sredstvo razumijevanja djece i razvoja kurikulumu

Documentation as a means of understanding children and curriculum development

(tematska cjelina A)

Sažetak

Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja je službeni dokument utemeljen na znanstvenim i stručnim dosezima hrvatske i svjetske odgojno obrazovne teorije i prakse ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a usmjeren je prema ostvarivanju specifičnih ciljeva, utemeljen na specifičnim polazištima i održava specifična načela. Upravo ti ciljevi, polazišta i načela osnova su oblikovanja kurikulumu vrtića. Kurikulum vrtića u tom kontekstu predstavlja način provedbe Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje oblikovan s obzirom na specifičnosti pojedinog vrtića, njegovu kulturu, kao i kulturu okruženja u kojem se vrtić nalazi.

Kvalitetu kurikulumu određuje kontekst u kojem se odgojno-obrazovni rad odvija, u smislu prostorno-materijalnog i socijalnog okruženja, te organizacijske kulture vrtića. Sve interakcije, iskustva i događaji, planirani i neplanirani, koji se odvijaju u okruženju osmišljenom tako da podržava razvoj i učenje djece čine kurikulum.

Kurikulum pojedinog vrtića se kontinuirano istražuje, stvara, gradi, promišlja, mijenja i upravo zbog toga je specifičan proces svojstven jedino ustanovi koja ga izgrađuje. Izgradnja kurikulumu zahtijeva prikupljanje dokumentacije (foto, video, transkripti dječjih razgovora, razne izjave, crteži i dr.), analizu prikupljenog, refleksiju, daljnje planiranje, praćenje i akciju, te kontinuirano praćenje, bilježenje i refleksiju.

Možemo reći da je dokumentiranje proces u kojem odgajatelji kontinuirano isprobavaju svoje vještine prikupljanja dokumentacije i njezine interpretacije uz naglasak na praćenje i osvježavanje promjena koje je ono izazvalo i dovelo u njihovoj odgojno-obrazovnoj praksi.

Oblikovanje kurikulumu u ustanovi za rani odgoj temelji se na suvremenim shvaćanjima djeteta rane dobi, a poimanje djeteta kao cjelovitog bića zahtijeva integrirani pristup pri oblikovanju kurikulumu. To podrazumijeva objedinjavanje različitih područja odgoja te različitih sadržaja učenja djece. Odvajanje odgojno-obrazovnog procesa na aktivnosti koje bi svojim sadržajem nalikovale školskim predmetima u ustanovi za rani odgoj nije primjereno.

Shvaćanje djeteta kao aktivnoga, znatiželjnoga i kompetentnog bića pri oblikovanju kurikulumu očituje se u poticanju aktivnih oblika djetetova učenja putem aktivnosti u kojima ono istražuje, otkriva, gradi i propituje vlastite teorije, te aktivno stječe znanje i razumijevanje. Za to je potrebno osigurati bogato poticajno okruženje, i ponudu primjerenih materijala i situacija za učenje, što djetetu omogućuje samostalno otkrivanje i rješavanje problema.

Organizacija odgojno-obrazovnog procesa koja je utemeljena na poštovanju prava i individualnih sloboda djeteta pogoduje razvoju nužnih kvaliteta za djetetov slobodan, aktivan kreativan i odgovoran život u sadašnjosti i budućnosti. Uloga odgajatelja je da prati i stvara uvjete za zadovoljenje svakodnevnih potreba djeteta, kao i da primjerenim poticajima potiče razvoj, odgoj i učenje svakoga djeteta u skladu s njegovim sposobnostima. Potrebno je o djeci i cijelom odgojno-obrazovnom procesu voditi dokumentaciju s ciljem unapređivanja prakse. Veliku ulogu ima i suradnja s roditeljima, stručnim timom i drugim stručnjacima u ustanovi za rani odgoj i izvan nje. I na kraju možemo reći da je dokumentacija temelj samorefleksije – analize vlastitih intervencija, a služi za praćenje, analizu i podupiranje učenja djece. Ona treba biti temelj razumijevanja odgojno-obrazovnog procesa i vlastite uloge u tom procesu, te utječe na razvoj ustanove u cijelosti.

Antonija Vukašinić, mag.praesc.educ.

antonija.vukasinovic@gmail.com

Dječji vrtić Ivana Brlić Mažuranić, Slavonski Brod

Dokumentiranje putem virtualnih društvenih mreža u funkciji osnaživanja partnerstva roditelja i lokalne zajednice

Documenting through virtual social networks in the function of strengthening the partnership between the parents and the local community

(tematska cjelina C)

Sažetak

Važnost virtualnih društvenih mreža kao platforme na kojoj se gradi partnerstvo s roditeljima i lokalnom zajednicom, pokazala se iznimno važnom u današnjem procesu globalizacije. Deficit raspoloživog slobodnog vremena, gospodarske promjene koje su utjecale na obiteljsku strukturu i funkcioniranje kompaktnosti obitelji, ukazuju na nužnost osuvremenjivanja dokumentiranja odgojno-obrazovnog rada. Rad je usmjeren na ukazivanje važnosti dokumentacije kao važne alatke posredovanja između svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Transparentnost i dokumentiranje putem virtualnih društvenih mreža, promovira bolje razumijevanje roditelja i lokalne zajednice za aktivnosti djece koje se događaju unutar institucionalnog odgoja i obrazovanja. Kada dječje ideje, razmišljanja, način na koji dijete rane i predškolske dobi uči, istražuje, učinimo vidljivim kroz dokumentaciju, vrlo je vjerojatno da ćemo potaknuti roditelje na aktivan angažman.

Roditeljska perspektiva poimanja ranog i predškolskog odgoja mijenja se u korist djetetove autonomije učenja te eliminira stav o važnosti transmijskog činjeničnog prenošenja znanja. Participirajući odnos lokalne zajednice važan je oslonac djetetu u razvoju aktivnog demokratskog građanstva. Uvidom članova lokalne zajednice u dokumentaciju, ostvaruje se recipročan odnos djeteta i lokalne zajednice u kojemu se uvažava interes djeteta i pruža podrška u daljnjem učenju kroz kulturološke prilike u socijalnoj djetetovoj sredini. Kroz dokumentaciju putem virtualnih mreža, ostvaruje se indirektan utjecaj na lokalnu zajednicu u poimanju ranog i predškolskog odgoja kao prve stepenice u odgoju i obrazovanju. Stacey(2015) ističe važnost dokumentacije kao mogućnost zajedničkog interpretiranja u obiteljskom okruženju.

Zajedničkim uvidom u fotografije djeteta u aktivnostima, dijete se prisjeća i revidira svoje mišljenje o sebi svrsishodnim aktivnostima. Interpretacije odgajatelja koje se nalaze uz fotografije, pomažu roditeljima u razumijevanju djetetovog učenja i konteksta u kojem dijete razvija kompetencije koje su bitne za daljnji razvoj. Pružajući roditeljima konstantan uvid u odgojno-obrazovni proces, stvaramo osjećaj međusobnog povjerenja, uvažavanja i zajedničkog sukreiranja procesa. Navedene odrednice, nužne su za razvoj partnerskog odnosa i osjećaja pripadnosti skupini u kojoj dijete boravi. Uključivanjem roditelja, lokalne zajednice u virtualne društvene mreže(obližnje škole, lokalna obrazovna politika, kulturne djelatnosti, pedijatri) , stvaramo važne poveznice među svim sudionicama odgojno- obrazovnog procesa kojima je dijete u fokusu interesa što neminovno stvara sliku o djetetu kao kompetentnom biću i aktivnom članu zajednice.

Ključne riječi: virtualne društvene mreže, pedagoška dokumentacija, roditelji, lokalna zajednica

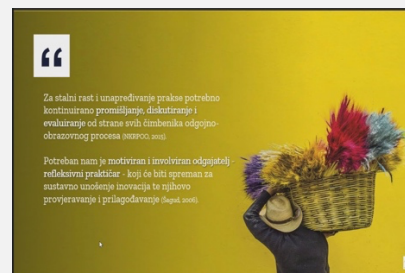
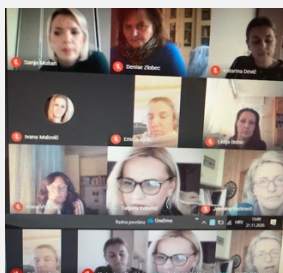
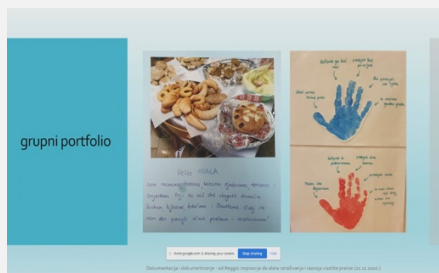
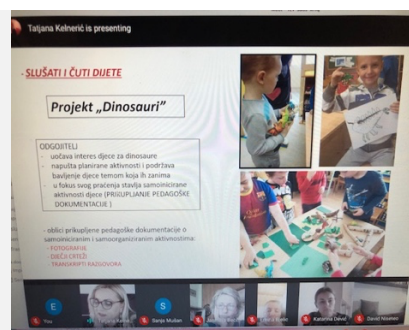
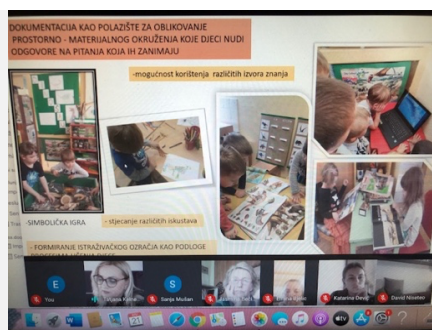
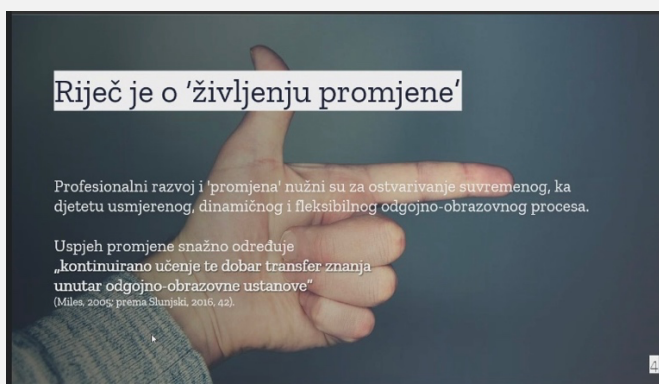
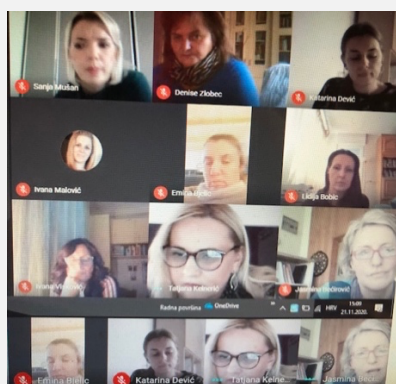
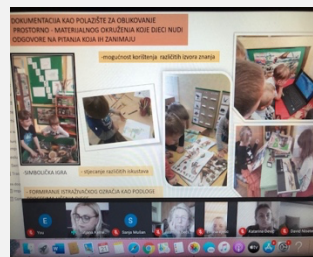
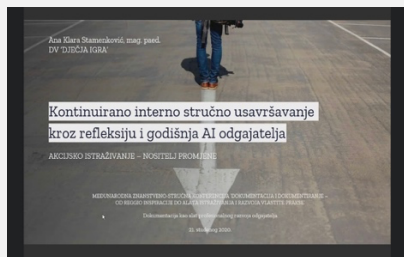
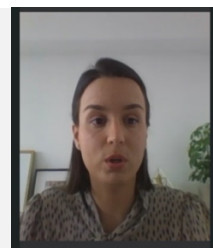
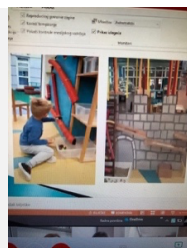
Zanimljivi trenutci... Interesting moments...

**Dokumentacija i dokumentiranje –
od *Reggio* inspiracije do alata istraživanja i razvoja vlastite prakse**

**Documentation and documenting –
from *Reggio* inspiration to research tools and development
of one's own practice**

21. studenoga 2020. godine

Otvorenost

PRVI PREDUVJET PROFESIONALNOG RAZVOJA

- **PARTICIPATIVNA** otvorenost potiče na iznošenje mišljenja dok **REFLEKSIVNA** otvorenost potiče na pogled u sebe
- Praktičar se treba osjećati prihvaćenim u okruženju u kojem radi, tada može izraziti svoje mišljenje i znanje koje se pritom uzima u obzir, poštuje i propitkuje
- Otvorenost praktičaru omogućuje da njegova snovi i vizije budu izrečeni i bitni te da zajedno s vizijama drugih tvore zajedničku viziju ustanove.

(Polu)godišnji sastanci za prikazivanje ciklusa AI, na razini cijelog objekta (odgajateljska vijeća)

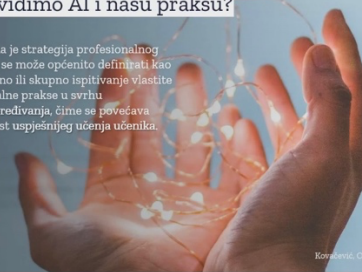

Pružanje djeci mogućnosti za refleksiju

Kako vidimo AI i našu praksu?

AI temeljna je strategija profesionalnog rasta koju se može općenito definirati kao individualno ili skupno ispitivanje vlastite profesionalne prakse u svrhu samounapređivanja, čime se povećava vjerojatnost uspješnijeg učenja učenika.

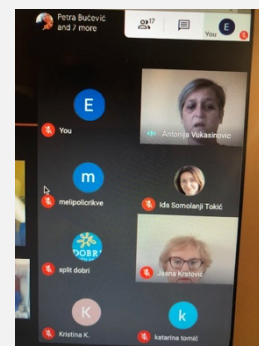
Zaključno

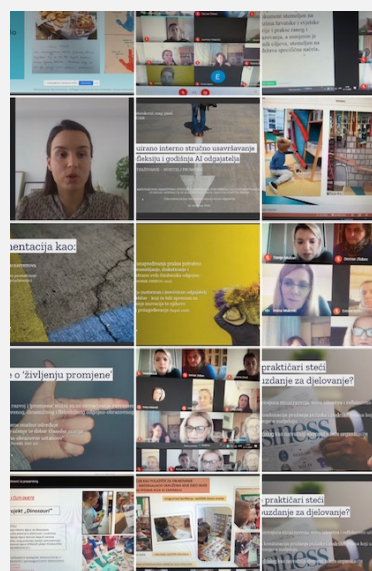
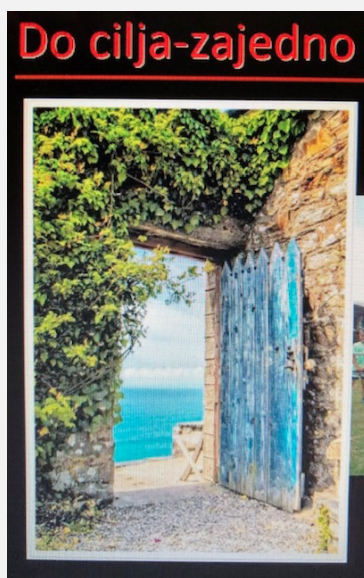
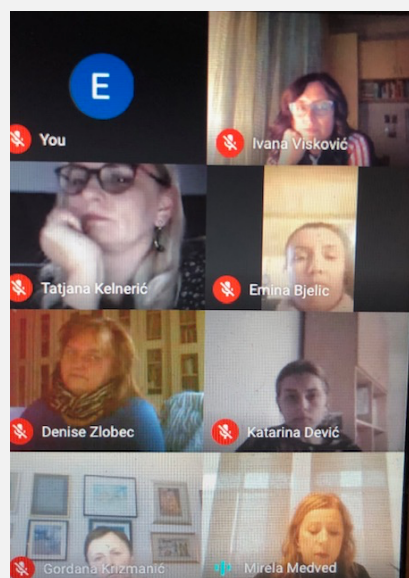
Dokumentacija je samo alat.

1. Pojedinci moraju preuzeti **odgovornost** za poboljšanje kvalitete cijele ustanove, ili se ona nikad neće poboljšati, a samim time neće se poboljšati niti život djece u njoj.
2. Kontinuirano učenje podrazumijeva **prelazak s koncepta bespogovornog izvršavanja** nečijih naputaka na **zajedničko konstruiranje** znanja i razumijevanja koje omogućava povezivanje novih ideja i prakse.

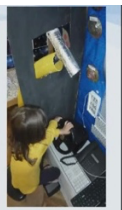
Pullum i Hargreaves (opis prema Ridd i Potts, 2000)

Uključenost roditelja

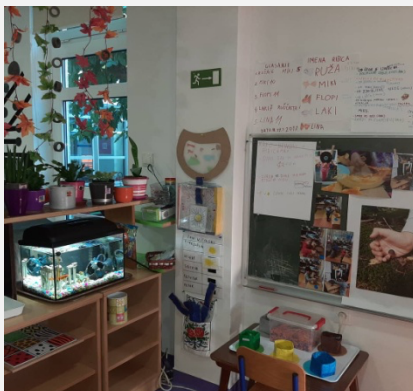
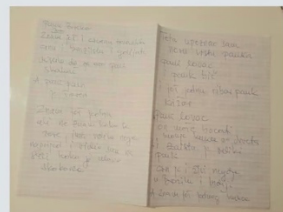
Simbolička igra u centru svemira

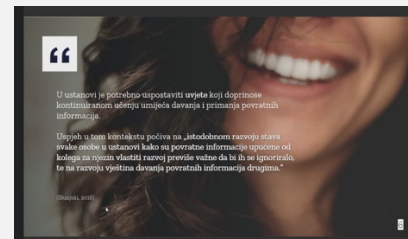
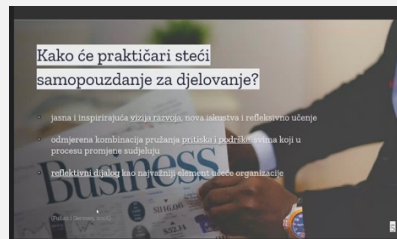
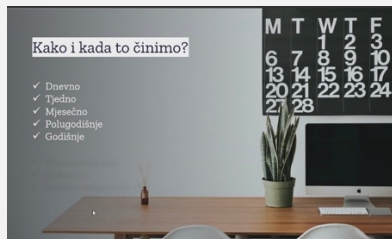
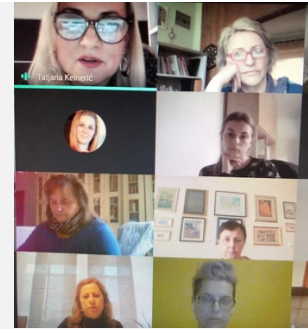
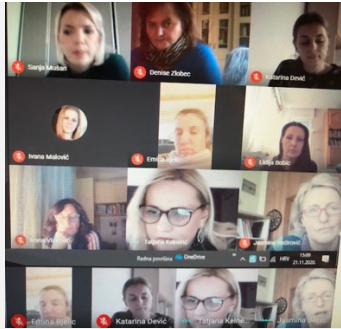

Transkript razgovora između djece –

interpretiraju s ciljem što boljeg razumijevanja procesa, a radi kvalitetnije daljnje podrške i planiranja budućih koraka u razvoju projekata

- Karlo: Postoji ljubavišti pauk. On ima jako čvrstu mrežu. U te mrežu se ulovite oni jaki kukci ili crvi pauk. Pušta silu na muhu da se otupi i onda ja iskoči i onda bači tu mrežu i ispiše novu. Pauk može za dva sata ispišati mrežu, nekad i za jedan. Ako se ulovite manji kukci onda ispišete manju mrežu.
- Jura: Ja znam pauka krijžara koji kao da te tri puta upadne komarac, a hrani se muškama, osama, komaracima, pčelama i leptirima. Ali najprije ispiše mrežu onda se sakrije i čeka plijen. Levi po noći i muš je, a na leđima ima krž i još točkice ima i klijove.
- Jura: Znam i pauka lovca, on može bacati manje kukce s drveta i gista je veliki pauk. Crn je i živi negdje u Brazilu ili Indiji. A zovem da on naprijed ima neke bodlje.
- Luka: Kako se zove onaj pauk koji je najotrovniji?
- Karlo: Zove se crna udovica i živi kod nas, ali znam još tigo pauka. On te neće upiknuti ako ga ne izazoveš.

Vrijeme za refleksiju...

Time to reflect...

Refleksija na međunarodnu znanstveno-stručnu online konferenciju

„Dokumentacija i dokumentiranje – Od Reggio inspiracije do alata istraživanja i razvoja vlastite prakse“

Pretpostavimo li da je točna izreka „Nikad nećeš dobiti drugu priliku da ostaviš prvi dojam.“, mogli bismo reći da je stvaranje prvog dojma vrlo izazovan zadatak za svakog tko se odmetne na put razvoja nečeg novog, posebice u aktualnom dobu u kojem se kvaliteta često mjeri klikom, brojem *lajkova* i *share-ova*. Ako je tome tako, valja se osvrnuti na prvu konferenciju u organizaciji Ennee – međunarodne profesionalne interdisciplinarne zajednice učenja stručnjaka u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, pod stručnim vodstvom prof. dr. sc. Edite Slunjski. Osmišljena s nazivom „Dokumentacija i dokumentiranje – od Reggio inspiracije do alata istraživanja i razvoja vlastite prakse“ i s idejom da sudionike informira, obrazuje, uvede u proces aktivnog promišljanja i propitkivanja užeg i šireg konteksta odgojno-obrazovne prakse u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te stvori platformu za međusobne razmjene i profesionalno učenje (što je i ideja vodilja Ennee), objektivno bismo mogli kazati kako je taj prvi dojam vrlo sigurno utisnula u širi auditorij i pokazala smjer i razinu koju valja držati. Osvrnemo li se samo na pojačan popis imena relevantnih za područje, uvidjet ćemo da smo imali zbilja iznimnu čast slušati predavanja i steći uvid u percepciju važne teme, od strane renomiranih imena upisanih na svjetsku mapu pedagoške znanosti iz područja ranog razvoja i djetinjstva; imena koja su birana s namjerom da kod sudionika otvore nove vidike, osnaže ih za profesionalne borbe i progresivno djelovanje, ali i da budu potvrda ispravnosti puta na kojem se i sami nalaze te smjernica za razumijevanje i mijenjanje konteksta koji je neovisno o geografskim širinama i dužinama, u mnogim aspektima vrlo sličan onom koji svakodnevno žive. U nastavku se imam potrebu osvrnuti na svako predavanje, a kod nekih bih istaknula i pitanja koja su mi se tijekom

aktivnog slušanja nametnula te ih doživljavam kao poziv na promišljanje za svakog tko je izlaganja slušao i u radu popratnih sesija sudjelovao.

Nakon uvodnih riječi prof. Slunjski koja je najavila tuzemne i inozemne predavače, sveučilišne profesore teoretičare i praktičare, te recenzente novog naslova „Izvan okvira 5: Pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i odraslih kao alat razvoja kurikuluma“, knjige koje je autorica, prof. Emeritus Peter Moss otvorio je konferenciju svojim izlaganjem o različitim svrhama, oblicima i o važnosti pedagoške dokumentacije s naglaskom na proces stvaranja značenja i jačanje demokratskih i transparentnih procesa i praksi. Pritom je govorio o dokumentaciji u svjetlu stvaranja konteksta i mogućnosti za razgovor o važnim i konkretnim stvarima te kao jakom alatu za osporavanje još uvijek jakog i često vješto upakiranog i skrivenog uvjerenja o djetetu kao biću ovisnom o izravnom vođenju odraslog na unaprijed isplaniran i pripremljen način s ciljem postizanja standardiziranih ishoda; uvjerenje koje se usprkos retorici zastupanja i promociji dječjeg bića, njegovih potencijala i prava u različitim društvenim sferama, i dalje grčevito zadržava u praksi mnogih naših ustanova i u „teorijama u akciji“ dijela praktičara. Te pedagoške iskre potaknule su sljedeće pitanje:

Ima li većeg izvora istinske profesionalne moći praktičara od njegove kompetentnosti da profesionalna znanja koristi na različite načine na podlozi potrebe dubljeg otkrivanja i razumijevanja onoga što dijete jest, što, kako i zašto nešto čini i kritičkog samorefleksivnog i reflektivnog promišljanja kako svojom najboljom profesionalnom inačicom može biti onakav odrasli kakvog dijete treba – otvoren za zajedničko učenje, fleksibilan, kreativan i refleksivan?

Prof. dr. sc. Jan Peeters sažeto je izložio svoja promišljanja koja u našim domaćim okvirima predstavljaju svojevrsni tabu o kojem se većinom piše samo u literaturi, a odnose se na činjenicu da se neke ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje razvijaju kontinuirano ili brže od drugih, dok se druge ne razvijaju gotovo nikako ili znatno sporijim tempom. Druga važna stvar koju je problematizirao odnosi se na vrijeme potrebno za profesionalno učenje u vrtićkim zajednicama, također tabu i uvijek aktualan prijemor u našim uvjetima u kojima se dominantna retorika često zadržava na raspravljanju oko neposrednih sati rada i tzv. „dodatnim obvezama“ u koje po naravi stvari pripada i profesionalno učenje u zajednici praktičara. Zbog toga se u nekim

ustanovama događa da na pragu 2020-e i dalje polemiziramo o potrebi ili pak suvišnosti razvoja prakse refleksije, uslijed nedovoljnog (ili samo deklarativnog) razumijevanja obveze i nužnosti profesionalnog učenja i usavršavanja u svakodnevnom kontekstu na temelju dokumentacije o onome što svakodnevno činimo i živimo; dok u nekim drugim ustanovama praksa realizacije i razvijanja prakse kroz kontinuirane refleksije i akcijska istraživanja živi već više od dva desetljeća. Prof. Peeters pritom posebno ističe važnost umijeća vođenja ustanove, razvoj zajedničke vizije i vrijednosti te nužnost kolektivne odgovornosti za progres i razvoj odgojno-obrazovne prakse i ustanove, a u svemu tome razmatra i odgovornost sustava, tj. sustavnu podršku razvoju struke i odgoju i obrazovanju djece, što me dovodi do novih pitanja:

Gdje je granica između odgovornosti pojedinca i odgovornosti sustava, odnosno, zašto je u nekim praksama uvijek prisutna i dominantna rasprava o uvjetima i pravima djece gledanima kroz prava odraslih, dok se u drugim praksama ta prava djece izravno ostvaruju i žive neovisno o uvjetima i manjkavostima sustava? Gledano kroz prizmu kvalitete – prakse najrazvijenijih ustanova i vrhunskih praktičara u domaćim uvjetima rezultat su usmjerenosti na procesnu, usprkos barijerama u strukturalnoj kvaliteti. Nije li to izravan dokaz pobjede struke nad manama sustava?

U nastavku je dr. sc. Nima Sharmahd govorila o tzv. naizgled „malim stvarima“ koje su zapravo važne i velike stvari jer svjedoče o onome što dijete rane dobi jest i može, a pedagoška dokumentacija, kako se slikovito izrazila, tim „malim stvarima daje glas“. Naglasila je ulogu obitelji svakog djeteta te važnost i postepenost procesa gradnje partnerstva – od zbližavanja s ustanovom i djelatnicima, stjecanja povjerenja pa do građenja osjećaja pripadanja, te ulogu odraslog, odnosno odgajatelja u dokumentiranju, kao onoga koji osigurava uvjete i vrijeme za učenje, promatra i dokumentira te promišljeno modelira svoju akciju o kojoj razgovara i reflektira sa svojim kolegama, a da bi planirao nove oblike i razine podrške dječjem učenju. Riječ je o jednom cikličkom procesu učenja koji nikog ne ostavlja nepromijenjenim, te otvara nove perspektive i kreira nova značenja.

Važnost teme dokumentiranja i dokumentacije kao alata koje je potrebno otkrivati, razvijati i jačati kao način svakodnevnog funkcioniranja i profesionalnog življenja možda je najeksplicitnije

naglasila dr. sc. Federica Taddei kad je kazala kako „dokumentiranje ima smisla samo ako očima i umom možete shvatiti što djeca rade“. To shvaćanje pretpostavlja ulaganje u profesionalni razvoj na razini svakog pojedinca (znanja, kompetencije i iskustvo), profesionalno učenje na razini svake učeće zajednice (dijalog, diskurs, razmjene, demokratski i suradnički procesi lišeni hijerarhije) i percepciju, tj. sliku o djetetu kao o biću za koje imamo odgovornost dobro ga razumjeti, primjerenim i pravovremenim djelovanjem poticati, podržati i njegov holistički razvoj osiguravati te ga doživljavati kao nositelja svega najboljeg, najbogatijeg i najljepšeg što je imanentno ljudskoj vrsti i što imamo obvezu očuvati i u stvaranju čijeg identiteta ostavljamo svoj trag. Osim što prof. Taddei ističe kako pedagoška dokumentacija omogućuje razumijevanje, informiranje i otkrivanje novog, naglašava i jednu vrlo bitnu stvar, a to je da pedagoška dokumentacija o radu s djecom široj zajednici pruža svojevrsni dokaz o dječjim potencijalima i snagama što vodi stvaranju kulture djetinjstva koju je potrebno upoznavati, prezentirati i promovirati kako bi se mogla poboljšati društvena briga o djeci, ali i status profesionalaca angažiranih u radu s djecom rane i predškolske dobi.

Iz susjedne Republike Srbije, dr. sc. Živka Krnaja predstavila je nacionalni kurikulum Republike Srbije, „Godine uzleta – Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja“ koji je u implementaciji od kraja 2018. godine i koji predstavlja konceptualni zaokret ka suvremenoj paradigmi u ranom djetinjstvu. U njemu je pedagoška dokumentacija obuhvaćena pojmom „priče“ u najširem smislu te je naglašena narativna vrijednost oblika dokumentiranja. Prema tome, izdvajaju tri vrste dokumentacije – priče o temi/projektu, priče za učenje i priče o programu. Priče omogućuju uvid u više različitih perspektiva, daju glas različitim subjektima, dočaravaju životnost procesa, otvaraju nove mogućnosti i omogućuju učenje i kreiranje značenja (individualnih i kolektivnih). Ujedno je navela poteškoće i izazove s kojima se u procesu implementacije susreću, a vezanima za sustavnu stručnu podršku praktičarima, digitalizaciju sustava te razvoj digitalnih kompetencija kadra, izazove s kojima se i sami u našim uvjetima već godinama više ili manje uspješno borimo.

Gledano s aspekta tehničke, odnosno digitalne obrade i pripreme dokumentacije, prof. dr. sc. Antonija Balić Šimrak prezentirala je vrijednost, prednosti i mogućnosti video eseja kao medija posredovanja dokumentacije drugima. Riječ je o dokumentarističkom etnografskom pristupu i multimodalnom izrazu kao promišljenom zbiru isječaka iz odgojno-obrazovne prakse koji prati naracija i samorefleksija praktičara koji najčešće rabimo u retrospektivnom prikazu ostvarenja na

polugodišnjoj ili godišnjoj razini. Kako obiluje mnogo većim potencijalom, njegovu bi uporabu bilo uputno razmotriti za širu namjenu, tim više jer se ne radi o tehnički kompliciranom *software-u* i ne iziskuje naročito napredne digitalne vještine praktičara.

Prof. Iva Debeljak u nastavku je prezentirala ciklički proces promatranje – slušanje – dokumentiranje – interpretacija te elaborirala što dokumentacija jest, a što nije, te kako je treba „čitati“ i tumačiti. Pomoću tri primjera koja je detaljno analizirala, pojasnila je kriterije za interpretaciju aktivnosti djece (namjera i očekivanja odgajatelja, akcija i ekspresija djeteta i značenje aktivnosti za dijete) uz konkretna pitanja (*Kako pripremam okruženje i što takvom pripremom želim postići? / Što djeca stvarno čine, s kojim ciljem i kako međusobno komuniciraju? / Koje značenje aktivnost ima za dijete i kojim pitanjima ću to adekvatno moći doznati?*) koja odgajatelja vode do novih uvida, pomažu mu sagledavati iz ispravne perspektive i na relevantnim temeljima. Time je ujedno i prezentirala način i razinu suradnje i usmjeravanja odgajatelja praktičara od strane stručnog suradnika pedagoga jer samo pedagog koji dobro razumije dijete i odgojno-obrazovni proces, može biti osnažujuća podrška i „stručno ravnopravan“ kolega u procesu suradničkog učenja.

Prvi dio konferencije izlaganjem je zatvorila prof. dr. sc. Edita Slunjski govoreći o načinima na koje je moguće uz pomoć pedagoške dokumentacije razvijati suradničku praksu u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Navela je tradicionalizme (hijerarhija i jednosmjerna komunikacija u odnosima odraslih s djecom, transmisijski pristup poučavanju djece i orijentiranost na sadržaje te kruto planiranje i parcijaliziranje učenja s fokusom na unaprijed definiran rezultat) čije nadvladavanje u praksi naših ustanova kao da predstavlja trajnu borbu za prevlast kvalitetne podrške djetetu i njegovom učenju nad svim onim nižim oblicima razumijevanja djeteta i prakse. Istaknula je i vrijednost Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NN, 2015) kao koncepcije koja se po kvaliteti nalazi među najrazvijenijima na svijetu jer polazi od djeteta i orijentiran je na ravoj šireg spektra njegovih kompetencija. Svoje izlaganje zaokružila je video prilogom iz prakse odgajateljice Marine Lančić, također izlagačice, čija riznica pedagoške dokumentacije predstavlja vrelo za učenje i u poznavanje djetetovog uma i bića do najsitnijih detalja. Ujedno svjedoči o vrsnom poznavanju profesionalne uloge i definiranom profesionalnom identitetu praktičara koji zajedno s djecom živi i uči od njih i s njima.

Anita Malašić, mag. paed.

ISBN 978-953-49304-0-3